

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de leeswijzer, waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

Woudaap (*Ixobrychus minutus*) (A022)

1. Status:

Vogelrichtlijn Bijlage I (sinds 1985). Voor Natura 2000 relevant als broedvogel.

2. Kenschets

Beschrijving: De woudaap is een van onze kleinste reigertjes, nauwelijks groter dan een duif. De vogel leeft afgezonderd ('solitair'), in dichte moerasvegetaties en voedt zich met kleine waterdieren. De Nederlandse broedvogels overwinteren in Afrika.

Relatief belang binnen Europa: De woudaap is wijdverspreid binnen het Palearctisch gebied, tropisch Afrika en Australië. Het broedverspreidingsgebied in Europa is verbrokken, het heeft zwaartepunten in Midden- en vooral Zuid-Europa. De Europese populatie van de woudaap (9.400-15.000 paren in landen van de Europese Unie) is sterk afgenomen gedurende 1970-1990. Over de periode 1990-2000 is de populatie stabiel gebleven. De staat van instandhouding van de populatie in de Europese Unie is aangemerkt als ongunstig omdat de populatie nog niet hersteld is van de afname in het verleden. De Nederlandse populatie maakt nog geen 1% uit van die van de EU.

3. Ecologische vereisten

Leefgebied: De broedbiotoop van de woudaap omvat met riet omzoomde oevers van zoetwatermeren en plassen en stille bochten van langzaam stromende rivieren. De vogel nestelt in moerassen met open water en overgangen tussen dichte riet- of lisdoddenvegetatie en verspreide opslag. Het zijn bijv. oude rivierstrangen, kleiputten, visvijvers, laagveenmoerassen en voedselrijke vennen.

Het leefgebied van de woudaap wordt aangetast door vermessing en gebrek aan natuurlijke peildynamiek. Vermesting versnelt de verlanding en verslechtert vermoedelijk de voedselsituatie. Gebrek aan natuurlijke peildynamiek leidt tot afname van de vitaliteit van het waterriet en achteruitgang van natuurlijke moerasverjonging. Daarnaast heeft de afname van 'wetlands' en de toenemende woestijnvorming in de Afrikaanse overwinteringsgebieden van de vogel ongetwijfeld invloed. Aanwijzingen hiervoor zijn het vroege begin van de achteruitgang van de soort (in Nederland vanaf 1950 of eerder) en de schaal van achteruitgang (in grote delen van Europa).

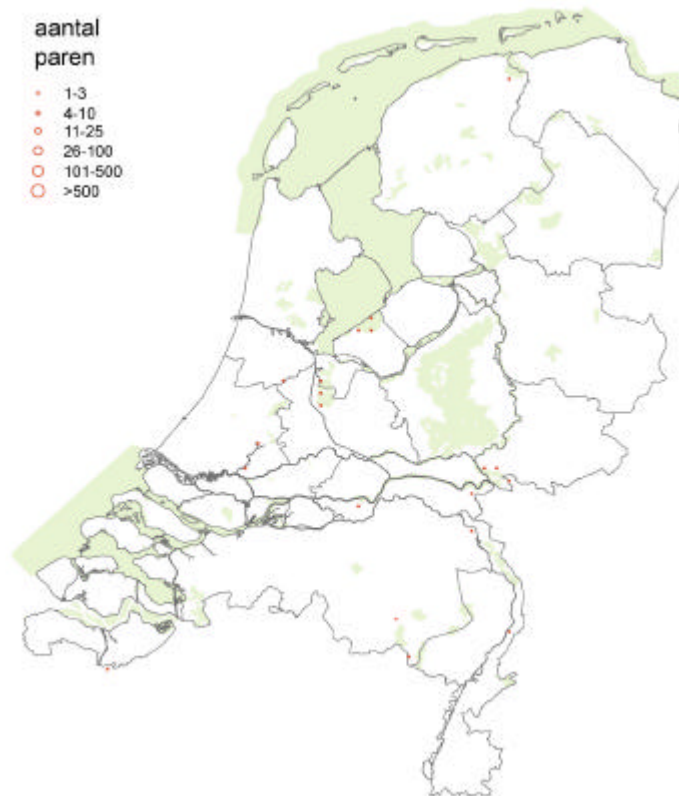
Voedsel: Het voedsel van de woudaap bestaat uit vis, amfibieën en aquatische insecten, die worden gevangen in ondiep, helder water. Foerageervluchten tot over ettelijke honderden meters zijn niet ongebruikelijk.

Rust: De woudaap lijkt opvallend tolerant voor verstoring door recreatie en is matig verstoringsgevoelig (verstoring bij < 100 m afstand). In zijn leefgebied is de soort matig tot gemiddeld verstoringsgevoelig. Waarschijnlijk zijn de effecten van verstoring op de populatie beperkt. Er zijn geen directe aanwijzingen voor zulke effecten. Vooral wandelaars, fietsers, vissers en kanoërs kunnen de rust van de woudaap bedreigen. Ook kan intensieve rietexploitatie de vogels verstoren.

Minimum omvang duurzame populatie: Vanuit populatie-ecologische optiek zijn voor een duurzame sleutelpopulatie van de woudaap ten minste 20 paren vereist. Voor een duurzame populatie op nationale schaal zijn ten minste 20 sleutelpopulaties vereist (>400 paren).

4. Huidig voorkomen

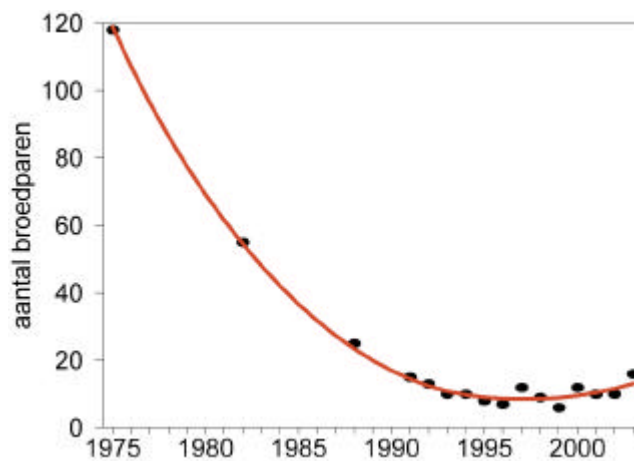
Het verspreidingsgebied is zeer verbrossend. Alleen in het Vechtplassengebied, in het oostelijke rivierengebied (Gelderse Poort) en in vennen in het zuidoosten van Noord-Brabant komen nog min of meer jaarlijkse vestigingen voor. Het voorkomen buiten deze gebieden is mogelijk licht onderschat, maar hoe dan ook, het wisselt daar sterk.

Verspreidingskaart woudaap

5. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends in Nederland: Rond 1960 hebben vermoedelijk 200-260 paren van de woudaap in Nederland gebroed. Dit aantal was rond 1975 al gehalveerd en is vanaf ca. 1990 blijven steken op enkele tientallen. Jaarlijks worden rond 10 territoria van de soort gemeld. De schattingen lopen sterk uiteen, maar meer dan 10-30 territoria zijn vooralsnog niet aannemelijk. De afname ten opzichte van 1960 bedraagt dus meer dan 90%.

Aantalsontwikkeling broedparen woudaap

Recente ontwikkelingen: De Nederlandse broedpopulatie van de woudaap laat sinds 1981 (1981-2003) een sterke afname zien. Over de periode 1994-2003 vertoont de landelijke trend een schommeling, waarbij een trendclassificatie onzeker is.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: zeer ongunstig.

Het verspreidingsgebied (bepaald via het aantal bezette atlasblokken) is sinds midden jaren 1970 gekrompen met 80%. In totaal is de woudaap in 20 atlasblokken aanwezig, verdwenen uit 74 atlasblokken en verschenen in 7.

Beoordelingsaspect populatie: zeer ongunstig.

Het is bekend dat de woudaap vanaf ca. 1950 sterk is achteruitgegaan in ons land. Na een halvering van de stand waren er rond 1975 slechts 100 territoria over. De Nederlandse broedpopulatie, welke gemiddeld in de periode 1979-1983 nog 55 paren telde, bedroeg in 1999-2003 gemiddeld 11 paren. Dat aantal is veel lager dan de gunstige referentie.

Beoordelingsaspect leefgebied: zeer ongunstig.

Het Nederlandse leefgebied van de woudaap wordt aangetast door vermessing en gebrek aan natuurlijke peildynamiek. Daarnaast heeft de aantasting van de Afrikaanse overwinteringsgebieden van de vogel een negatieve invloed.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: zeer ongunstig.

De toekomst oogt somber, gezien de grootschalige en langdurige afname van de woudaap. Dat een deel van de problemen voor de soort buiten eigen land ligt (in de overwinteringsgebieden) maakt een oplossing moeilijk. Lichtpuntje is dat de soort de afgelopen 10-15 jaar op zeer laag niveau gestabiliseerd lijkt te zijn (en niet compleet is verdwenen, zoals rond 1990 verwacht werd). Hoopgevend is ook, dat een (klein?) deel van de aanwezige vogels paren betreft (en dus niet ongepaarde individuen) die in een aantal gevallen tot succesvolle reproductie kwamen. Verbeterd waterpeilbeheer en aanleg van nieuwe natuur kan de kwakkelende Nederlandse populatie helpen te overleven.

Landelijke instandhoudingsdoelstelling: Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied. Gestreefd wordt naar herstel van een populatieniveau van ten minste 2 00 paren verdeeld over ten minste 5 sleutelpopulaties van ten minste 2 0 paren (ten minste 1 00 paren).

Streefbeeld bij de landelijke instandhoudingsdoelstelling: Er wordt gestreefd naar de Woudaap als broedvogel in zijn natuurlijke verspreidingsgebied met ten minste 5 sleutelpopulaties van tenminste 20 paren (> 100 paren). In totaal is aanwezigheid van minimaal 200 broedparen nodig voor instandhouding van de populatie. Voor voldoende geschikt leefgebied voor een duurzame streefpopulatie is aanleg van nieuwe natte natuur en verbetering van waterkwaliteit en waterpeilbeheer gewenst.

Voor handhaving van de soort in Nederland is voortzetting van aangepast waterpeilbeheer en aanleg van nieuwe natte natuur resulterend in nieuwe habitats eveneens gewenst. Op termijn is uitbreiding gewenst van het verspreidingsgebied en toename van de aantallen tot op streefniveau.

Oordeel: zeer ongunstig.

Beoordeling Staat van Instandhouding		
Aspect	1981	2004
Verspreiding	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Populatie	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Leefgebied	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Toekomstperspectief	zeer ongunstig	zeer ongunstig

Eindoordeel	zeer ongunstig	zeer ongunstig
-------------	-------------------	-------------------

6. Bronnen

- Bekhuis, J. 1990. Hoe lang nog broeden de woudaapjes *Ixobrychus minutus* in Nederland? *Limosa* 63: 46-50.
- Boer, T. den, 2000. Beschermingsplan Moerasvogels 2000-2004. Directie Natuurbeheer, Ministerie van LNV, Wageningen.
- Ellenbroek, F.M., Winden, J. van der, Kooij, H. van der, Boudewijn, T.J., 2000. Kansen voor de Purperreiger en het Woudaapje in de provincie Utrecht. Provincie Utrecht, Utrecht.

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de leeswijzer, waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

Kleine zilverreiger (*Egretta garzetta*) A026

1. Status:

Vogelrichtlijn Bijlage I (inwerkingtreding 1981). Voor Natura 2000 relevant als niet-broedvogel⁴.

2. Kenschets

Beschrijving: De kleine zilverreiger is een slanke, op poten en snavel na, geheel witte reiger. Het is bij uitstek een soort van grotere moerasgebieden met veel ondiep open water.

Relatief belang binnen Europa: De staat van instandhouding van de kleine zilverreiger in de Europese Unie is volgens 'BirdLife' gunstig. De EU broedpopulatie bedraagt 39.000 – 54.000 paren en neemt sterk toe. De wereldverspreiding omvat Europa, Afrika, Azië en Australië. In Europa broedt de soort vooral in de landen rond de Middellandse Zee.

In het laatste decennium heeft in Noordwest-Europa een flinke uitbreiding van het broedareaal van de kleine zilverreiger in noordelijke richting plaatsgevonden, waarbij ook Nederland is bereikt. De Waddeneilanden vormen nu de noordelijkste voorpost. In de nazomer zijn relatief grote aantallen in Nederland aanwezig, hoewel in Europees verband onbeduidend (<1%). De hoogste aantallen komen voor in augustus (2001: 414 vogels). Een gering aantal overwintert in ons land (<50 ex), terwijl de 1%-norm van de internationale populatie van West-Europa en West-Afrika 1.300 ex is.

3. Ecologische vereisten

Leefgebied: De kleine zilverreiger is gebonden aan waterrijke milieus, zoals zoet-, brak- en zoutwatermeren, moerassen en getijdengebieden. Deze vogelsoort zoekt zijn voedsel in ondiep, helder water, doorgaans met weinig begroeiing. Hij foerageert bijv. in de oeverzones van meren, plassen, poelen, afgesnoerde rivierbochten (strangen), moerassen en zelfs in ondiepe sloten. In getijdengebieden wordt ook voedsel gezocht in geulen op kwelders en schorren, langs de randen van mossel- en oesterbanken en op drooggevallen platen en slikken. De soort benut gemeenschappelijke rustplaatsen die tot op enkele kilometers afstand van de voedselgebieden kunnen liggen. De kleine zilverreiger rusten meestal in bomen in moerasgebieden. Incidenteel overnachten kleine zilverreigers ook als eenlingen langs de waterkant.

Voedsel: De kleine zilverreiger is voornamelijk viseter. Zijn voedsel bestaat uit kleine vissen van meestal 1-4 cm lengte, bijv. driedoornige stekelbaarzen. Daarnaast eet de kleine zilverreiger ook garnalen en andere kleine kreeftachtigen, amfibieën en insecten.

Rust: Water- en landrecreatie kunnen verstoring van de kyy tot gevolg hebben, evenals windturbines langs de waterkant. De kleine zilverreiger is extra gevoelig voor verstoring op de gemeenschappelijke rustplaatsen.

⁴ De kleine zilverreiger heeft zich pas in 1994 als broedvogel in Nederland gevestigd. Eind jaren negentig was het aantal broedparen nog erg laag. Wel pleisterden er toen in de nazomer honderden in het Deltagebied. Daarom heeft de kleine zilverreiger bij de aanwijzing van Vogelrichtlijngebieden in 2000 alleen als niet-broedvogel een rol gespeeld.